

6. Sınıf Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Dinleme Metinlerinin Dinleme Yöntem ve Teknikleri Açısından İncelenmesi¹

Mehmet Kurudayıoğlu²

Funda Öрге Yaşar³

Özet

Bu çalışma; ilköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'nda (6, 7 ve 8. Sınıflar) [TDÖP] dinleme becerisini geliştirmeye yönelik yer alan dinleme yöntem ve tekniklerinin (katılımlı dinleme, katılımsız dinleme, not alarak dinleme, kendini konuşanın yerine koyarak dinleme, yaratıcı dinleme, seçici dinleme, eleştirel dinleme) ortaokul 6. sınıf Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarındaki kullanımını karşılaştırmalı olarak değerlendirmektedir. Çalışmanın evrenini Millî Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi'nin 2012 tarih 2652 sayısında 2012-2013 eğitim öğretim yılında Türkçe dersi kapsamında okutulmasına karar verilen 6. sınıf Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitapları; örneklemini ise biri Millî Eğitim Bakanlığı tarafından, diğer ikisi özel sektör tarafından yayınlanan üç adet 6. sınıf Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitabı oluşturmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi kullanılmış, elde edilen veriler ise nicel hale getirildikten sonra tablolar halinde gösterilmiştir. Çalışmanın sonunda elde edilen verilerden hareketle önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Türkçe Öğretim Programı, dinleme yöntemleri, dinleme teknikleri, Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitabı, etkinlik.

Examination of Listening Texts in 6th Grade Turkish Teacher Guide Books in Terms of Listening Method and Techniques

Abstract

In this study, the usage of listening method and techniques (participative listening, non-participative listening, listening by taking note, listening by putting himself in the place of narrator, creative listening, selective listening, criticizing listening) in Primary Education Turkish Lesson Education Program and Guide (6th, 7th and 8th grades) aiming to develop listening skill in secondary school 6th grade Turkish teacher guide books were comparatively evaluated. The universe of the study consists of 6th grade Turkish teacher guide books which were selected for usage under the scope of Turkish lesson in 2012-2013 academic year in the Ministry of National Education Magazine of Communiqués dated 2012 and edition no 2652; while the sampling of the study consists of 3 pieces of 6th grade Turkish teacher guide books (1 of which is published by Ministry of National Education and the 2 of which are published by private sector. In the study,

¹ 6. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu'nda (4-6 Aralık 2013, Uludağ Üniversitesi, Bursa) bildiri olarak sunulmuştur.

² Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü. Bolu.

e-posta: mkurudayi@hotmail.com

³ Okt. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Rektörlük Türk Dili Bölümü. Çanakkale.

e-posta: fundaorge@hotmail.com

document examination (one of the qualitative research method) was used and the obtained data was shown in tables after converting to quantitative. Suggestions were made based on the data obtained at the end of the study.

Key words: Turkish Education Program, listening methods, listening techniques, Turkish teacher guide book, activity

Giriş

Ülkemizde uygulanan Türkçe öğretim programları gözden geçirildiğinde günümüze kadar önemli değişikliklerin yapıldığı görülmektedir. Atatürk döneminde 1924, 1926, 1930 ve 1936 yıllarında uygulanan İlk Mektep Programlarında Türkçe öğretimi üzerinde önemle durulmuş, Atatürk'ten sonra ise 1948, 1968 ve 1981 yıllarındaki Türkçe Öğretim Programlarında davranışçı dil yaklaşımı esas alınmıştır. Ülkemizde yaklaşık 60 yıl süreyle davranışçı dil yaklaşımıyla Türkçe öğretilmeye çalışılmış ancak bu alanda gerekli başarı sağlanamamıştır. 2005 Programıyla birlikte Türkçe öğretiminde güncel değişimler başlamıştır. Yeni Türkçe Öğretim Programı, eğitim ve dil alanındaki son bilimsel gelişmeler, yaklaşımlar ve modeller çerçevesinde geliştirilmiştir (Güneş, 2013). Böylece 2006 yılından itibaren uygulanmaya başlayan Türkçe öğretim programı yapılandırmacı öğrenme anlayışına göre şekillendirilmiştir.

Ülkemizde 1968 Müfredat Programı'na kadar öğrencileri sözlü veya yazılı ifade edilen duygu ve düşünceleri güzel ve doğru olarak anlamaya alıştırmaya; öğrencilere gördüklerini, duyduklarını, bildiklerini sözlü ya da yazılı olarak güzel ve doğru olarak ifade etme becerisini kazandırmaktan söz edilmişse de öğrencilerin bunları tam olarak nasıl yapacaklarına ilişkin bilgi verilmemiştir. Dinleme eğitiminden ilk kez 1968 İlkokul Müfredat Programında doğrudan söz edilmiş ve öğrencilerin her sınıfa ilişkin dinleme ve izleme tekniği açısından kazanacakları davranışlar belirtilmiş ancak 1981 yılına kadar programlarda öğrencilere kazandırılacak davranışlar kısmında öğrenci düzeyine uygun bir basamaklandırmaya yer verilmemiştir. 1981 Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitim Programı'nda ise öğrencilere kazandırılacak beceri ve davranışlardan söz ederken belirli bir basamaklandırmaya uyulduğu, *basitten karmaşığa*, *bilinenden bilinmeyene* gibi bazı ilkelere dikkat edildiği görülmektedir. Ancak buna karşın ilgili hedef ve davranışlara, öğretme-öğrenme durumlarına ve ölçmeye yeterince yer verilmediği görülmektedir (Özbay, 2012: 75-80).

2005 yılında yayınlanan TDÖP'te dinleme eğitimine biraz daha önem verildiği söylenebilir. TDÖP'ün amacı; "dinlediklerini, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk üstlenen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı alışkanlık hâline getiren, estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesidir" (MEB, 2006:

6. Sınıf Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Dinleme Metinlerinin Dinleme Yöntem ve Teknikleri Açısından İncelenmesi

3). Bu nedenle ders ve öğretmen kılavuz kitaplarında TDÖP'ün felsefesine uygun olarak öğrencilere empati kurma becerisine ve yaratıcı, seçici ve eleştirel dinleme becerilerin geliştirilmesine yönelik etkinliklere yer verilmesi beklenmektedir.

“Dil; insanların duygu, düşünce ve dileklerini anlatmak için kullandıkları her türlü işaret ve özellikle ses işaretleri dizgisi, bir insan topluluğu içinde ortak anlaşma aracı olan sözlerin, bu sözlükteki kelimelerin, dilbilgisi kurallarının bütünü ve bunların düzgün, doğru kullanılmasıdır” (Karaaliolu, 1995: 9). Bir başka tanıma göre ise dil, en basit tarifi ile bir bildirim aracıdır. “Tabiattaki bazı hayvan türlerinin ve insanların toplu olarak yaşayabilmeleri, öncelikle aralarındaki karşılıklı haberleşme veya anlaşmayı sağlayacak bir bildirişim (communication) aracına sahip olmaları ile mümkündür” (Korkmaz, 1995: 660). Bu tanımlardan hareketle dilin, insanlar arasındaki iletişimi sağladığını söylemek mümkündür.

Dinlemenin, diğer becerilere göre önemi oldukça büyüktür. Dinleme kısaca, herhangi bir konuda konuşan ya da bir metni sesli okuyan bir kişinin vermek istediği mesajı doğru ve eksiksiz olarak anlayabilme becerisi olarak tanımlanabilmektedir. Bununla birlikte anlama becerilerinden birini oluşturan dinleme, birçok bilim adamı tarafından farklı tanımlanmasına karşın, tanımların hemen hepsi aynı şeyi ifade etmektedir. Bu tanımlardan bazıları şöyledir: “Dinleme; konuşan ya da sesli okuyan bir kişinin vermek istediği mesajı, tam olarak anlayabilme becerisidir” (Özbay 2006a: 5). Bu tanıma göre dinlemenin gerçekleşebilmesi anlamanın tam olarak gerçekleşmesi ile mümkündür. “Dinleme; işittiğimizi anlamak ve saklamak ya da işittiğimizi anlamak amacıyla dikkat harcamaktır” (Sever, 2000: 9). Bu tanıma göre dinlemenin gerçekleşebilmesi için dikkat unsuru vurgulanmıştır. Bir diğer tanıma göre ise dinleme; “kişinin kendi iradesi ile kulağına gelen birçok sestten birini seçmesi, algılaması ve değerlendirmesi sürecinin tamamıdır” (Yalçın, 2002: 124). Bu tanımda ise dinlemenin sesi seçme, algılama ve değerlendirme aşamalarından oluştuğu vurgulanmaktadır.

Günlük hayatımızda bu kadar çok önemli bir yere sahip olan dinlemenin değişik amaçları vardır. Özbay (2006b: 47), dinlemenin bu amaçlarını “1. Herhangi bir konuda bilgi edinmek; 2. Hoşça vakit geçirmek; 3. Hayatı ve olayları eleştirel gözle değerlendirmek; 4. Eleştiri almak; 5. Başka insanların tecrübelerinden faydalanmak; 6. Toplumla iletişim kurmak; 7. Başka insanların düşüncelerini değerlendirmek ve 8. Çevremizdekilere yardım etmek” olarak ifade etmektedir. Görüldüğü gibi dinleme becerisi, hayatımızın hemen hemen her alanında ve her zaman karşımıza çıkmaktadır.

Dinlemeyle ilgili yapılan bazı araştırmalara göre, insanlar günlerinin büyük bir kısmını başkalarını dinleyerek geçirmektedir. Bu konuda Göğüş'ün (1978: 227), “dinlemeyle ilgili olarak yapılan araştırmalarda, kişinin insanlarla birlikte olduğu sürenin % 42'sini dinlemeyle geçirdiğini ve okul başarısının da öğrencinin dinleme yeteneğine sıkı sıkıya bağlı olduğunu ortaya koymuştur”

sözleri dinlemenin önemini gözler önüne sermekte ve aynı zamanda dinlemenin de diğer dil becerilerinin temelini oluşturduğuna işaret etmektedir. Robertson'un (akt.: Doğan, 2011) ilköğretim okulu öğrencilerinin zamanının % 57'sinin dinlemeyle geçtiğine yönelik tespiti ise okulda, dolayısıyla günlük hayatta en fazla kullanılan dil becerisinin olduğu ortaya çıkarmaktadır.

Dinleme becerisine sahip olmanın bu kadar önemli olduğu bilinmesine karşın ilköğretimde en çok ihmal edilen öğrenme becerisi dinlemedir (Özbay, 2012: 87-88). Çocukların dinleme becerisine sahip olarak okula başladıklarını düşünen öğretmenler, dinleme etkinliklerine çok fazla zaman ayırmayıp diğer öğrenme alanlarına yoğunlaşmaktadır. Yalçın (2002: 123)'a göre "bu yanlışlığın temel sebebi, dinleme becerisini doğuştan kazandığımız düşüncesidir. Oysa son yıllarda yapılan araştırmalar günlük hayatta iletişim konusunda karşılaşılan güçlüklerin başında doğru dinleme alışkanlığının kazanılmamasının geldiğini göstermektedir". Sever (2000: 9)'e göre ise "yaşamın her alanındaki ilişkileri (okul, iş, toplumsal ilişkiler vb.) kuşatan dinleme beceri ve alışkanlığı, okulöncesi dönemde, kendiliğinden, doğal biçimde edinilir. Ancak, edinilen bu beceriler, öğrencileri dinlediklerini anlayan, ayıran, değerlendiren kişiler haline getirmez. Bu nedenle, öğrencileri dinlediklerini anlamaya, ayırmaya, eleştirip değerlendirmeye götüreceği beceri ve alışkanlıkların kazandırılmasında anadili öğretimine büyük sorumluluklar düşmektedir". Bununla birlikte, çağımızda teknolojinin hızla gelişme göstermesi görsel ve işitsel araçların hayatımızın her alanına girmesine ve vazgeçilmez olmasına neden olmaktadır. Yaşamımızda bu kadar çok yer edinen görsel ve işitsel araçların eğitimde de giderek yaygınlaşması, etkili bir dinleme eğitimi de zorunlu hâle getirmektedir.

TDÖP'te tüm öğrenme alanlarına yönelik kazanımlar yer almaktadır. Program'a göre kazanımlar; öğretim sürecinde öğrencilerin edinecekleri bilgi, beceri ve alışkanlıkları kapsamaktadır. Öğrencilerin öğrenme alanlarında gelişme sağlamaları, bu kazanımların edinilmesine bağlıdır (MEB, 2006). Bu bağlamda TDÖP'te dinlemenin amaçları genel olarak 1. Dinleme/izleme kurallarını uygulama, 2. Dinlenen/izlenen anlam ve çözümlenme, 3. Dinlediklerini/izlediklerini değerlendirme, 4. Söz varlığını zenginleştirme, 5. Etkili dinleme/izleme alışkanlığı kazanma üzere beş başlıkta toplanmıştır (MEB, 2006). Dinleme amaçlarından biri olan "dinleme/izleme kurallarını uygulama" amacının öğrenciye kazandıracığı becerilerden biri ise "dinleme/izleme yöntem ve tekniklerini kullanma"dır. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde programda yer alan dinleme yöntem ve tekniklerinden kısaca bahsedilmiştir.

Katılımlı Dinleme

Bu tür dinlemede amaç; dinleme sürecinde zihinde oluşan soruların konuşmacıya iletilerek dinlenenlerin daha iyi kavranmasıdır (MEB, 2006: 62). Dinleme sırasında tüm dikkatin konuşmacıya yönlendirildiği bu dinleme türünde en önemli husus, konuşmacıyla göz temasının kurulmasıdır. Öğrenciler olması gerektiği şekilde tüm dikkatlerini konuşmacıya ya da öğretmene yönelterek onu

6. Sınıf Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Dinleme Metinlerinin Dinleme Yöntem ve Teknikleri Açısından İncelenmesi

dinleyebiliyorlarsa konuya ilişkin soru ve cevaplar da birbirini takip edecektir. Faix (1975), Brent ve Anderson'un (akt.: Akyol, 2008:4) belirttiği gibi bu tür dinlemenin dışarıdan görülebilecek bazı işaretleri vardır. Bunlar: 1. Hislerin fiziksel olarak ortaya konulması, 2. Dinleyici grup üyeleriyle işbirliği yapılması, 3. Dinlenenlerin onaylanıp onaylanmadığına dair hareketlerin sergilenmesi, 4. Uygun şekilde dinlemeye yönelik hareketler, 5. Dinlenenle ilgili sorular sormak ve 6. Uygun açıklamalar ve eklemelerde bulunmaktır.

Katılımsız Dinleme

Katılımsız dinlemede amaç; dinleme/izleme sürecinde öğrencilerin dinledikleri üzerinde düşüncelerini sağlayarak zihinsel faaliyetlerini etkin kılmaktır (MEB, 2006: 62). Bu bağlamda konuşmacı, öğrencinin "kim, ne, ne zaman, neden, nasıl, nerede, nereye" sorularına yanıt verebilmesi için onu yönlendirir.

Not Alarak Dinleme

Öğrencileri dinleme sürecinde etkin kılmak amacıyla gerçekleştirilen bu tür dinlemede öğrenciler, dinleme sırasında kendilerine önemli görünen yerleri defterlerine not ederler. Bu yöntem ister katılımlı, ister katılımsız dinlemede olsun uygulanabilmekte ve öğrencilerin önemli bilgi, düşünce ve olayları hatırlamalarını sağlamaktadır.

Empati Kurarak Dinleme

Karşımızdaki insanın bir konu hakkında neler hissettiğini anlamak, dünyayı algılayışı hakkında fikir sahibi olmak, sözlerinin arkasında yatan nedenleri anlayabilmek, davranışlarının hangi tecrübelerini yansıttığını tespit etmek amacıyla yapılan bir dinleme türüdür. Bu tür dinlemede öğrencilerden konuşmacının veya dinlediklerindeki/izlediklerindeki varlık ve şahıslardan birinin yerine kendilerini koyarak olayları, duygu ve düşünceleri anlamaları istenir (MEB, 2006: 62).

Yaratıcı Dinleme

Bu tür dinlemede öğrenciden beklenen, onun dinlediği metin ya da konu hakkında yorumlar yapabilmesi ve bu yorumlardan hareketle yeni fikirler üretebilmesidir. Bu bağlamda yaratıcı dinleme; katılımlı ve katılımsız dinleme aracılığıyla gerçekleştirilebilmektedir (MEB, 2006: 63).

Seçici Dinleme

Günümüzün büyük bir kısmını, çevreden gelen değişik seslere açık olarak geçirmekteyiz. Ancak insan, çevresinden gelen seslerin tümünü değil, sadece bir kısmını ya da kendisine önemli gelen kısmını dinlemektedir. Yalçın (2002: 131)'a göre seçerek dinleme, beynimizin bu çalışma biçimine paralel olarak yapılan dinlemedir. Bu tür dinlemede amaç; dinlenenlerin/izlenenlerin içinden ilgi ve ihtiyaca yönelik olanların seçilerek dinlenmesi/izlenmesidir (MEB, 2006: 63).

Eleştirel Dinleme

Bu tür dinlemede temel amaç, öğrencilere dinledikleri bir eser ya da metin hakkında soru sorma alışkanlığını kazandırmak suretiyle onların dinledikleri konu hakkında düşüncelerini sağlamak ve konuyla ilgili olumlu ve olumsuz düşüncelerini tartarak kendi doğrularını buldurmaktır. Eleştirel dinleyici, dinlediği metinle bir iletişime girerek orada edindiği bilgileri sorgular, kendinde mevcut olan bilgilerle karşılaştırmalar yapar ve kendince bazı çıkarımlar elde eder. Bu nedenle dinleyicinin metni oluşturan bütün unsurları tespit ederek onlar hakkında yorum yapabilecek düzeyde olmalıdır.

Çalışmanın Amacı ve Yöntemi

Bu çalışmanın amacı TDÖP'e göre yazılmış 6. sınıf Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan dinleme metinlerini; dinleme yöntem ve tekniklerinden 1. *Katılımlı dinleme*, 2. *Katılımsız dinleme*, 3. *Not alarak dinleme*, 4. *Empati kurarak dinleme*, 5. *Yaratıcı dinleme*, 6. *Seçici dinleme* ve 7. *Eleştirel dinlemeye* göre tasarımını ortaya koyarak sözü edilen yöntem ve tekniklerin etkili kullanımlarına yönelik eleştirel bir bakış açısı getirmektir.

Öğretmen kılavuz kitapları, ders kitabı ve öğrenci çalışma kitaplarını kapsamı nedeniyle çalışmada sadece öğretmen kılavuz kitapları dikkate alınmıştır. Bu bağlamda çalışmanın evrenini Millî Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi'nin 2012 tarih 2652 sayısında 2012-2013 eğitim öğretim yılında Türkçe dersi kapsamında okutulmasına karar verilen 6. sınıf Türkçe ders kitaplarına ait öğretmen kılavuz kitapları; örneklemini ise biri Millî Eğitim Bakanlığı tarafından, diğer ikisi özel sektör tarafından yayınlanan üç adet 6. sınıf Türkçe ders kitabına ait öğretmen kılavuz kitabı oluşturmaktadır (Tablo 1). Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi kullanılmış, elde edilen veriler ise nicel hale getirildikten sonra tablolar halinde gösterilmiştir. Çalışmanın sonunda elde edilen verilerden hareketle önerilerde bulunulmuştur.

Tablo 1: İncelenen Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarına Yönelik Bilgiler

NO	Kitabın Adı	Yazarı/ Yazarları	Yayınevi
1	İlköğretim Türkçe 6 Öğretmen Kılavuz Kitabı	KOMİSYON	MEB Yayınları/ Ankara
2	İlköğretim Türkçe 6 Öğretmen Kılavuz Kitabı	Hatice BIYIKLI Yaşar ÖZTAŞ	Doku Yayıncılık/ Ankara
3	İlköğretim Türkçe 6 Öğretmen Kılavuz Kitabı	Fatma KARABIYIK	Evren Yayıncılık/ Ankara

Bulgular ve Yorum

İncelenen Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarına yönelik genel bilgiler Tablo 2'de, dinleme metinlerinde ise uygulanması istenen dinleme yöntem ve tekniklerine yönelik bilgiler Tablo 3'te verilmiştir.

6. Sınıf Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Dinleme Metinlerinin Dinleme Yöntem ve Teknikleri Açısından İncelenmesi

Tablo 2: İncelenen 6. Sınıf Türkçe Ders ve Öğretmen Kılavuz Kitaplarına Yönelik Bilgiler

Yayınevi	MEB Yay.	Doku Yay.	Evren Yay.	Toplam
İncelenen Konular				
Tema Sayısı	6	6	6	18
Ders Kitabındaki Metin Sayısı	30	30	31	91
Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Dinleme Metni Sayısı	6	6	6	18
Toplam Metin Sayısı	36	36	37	109
Dinleme Etkinliği Sayısı	26	29	28	83

Tablo 3: İncelenen 6. Sınıf Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Uygulanması İstenen Dinleme Yöntem-Tekniklerine Yönelik Bilgiler

Yayınevi	MEB Yay.	Doku Yay.	Evren Yay.	Toplam
Uygulanması İstenen Dinleme Yöntem ve Teknikleri				
Katılımlı Dinleme	1	-	1	2
Katılımsız Dinleme	-	3	2	5
Not Alarak Dinleme	1	1	1	3
Empati Kurarak Dinleme	1	-	-	1
Yaratıcı Dinleme	-	2	-	2
Seçici Dinleme	1	-	1	2
Eleştirel Dinleme	1	-	1	2
Tahmin Ederek Dinleme	1	-	-	1

Tablo 2’de görüldüğü üzere MEB Türkçe 6’da toplam altı adet dinleme metni yer almaktadır. Sözü edilen dinleme metinlerine ilişkin öğrenciler tarafından uygulanması beklenen dinleme yöntem ve teknikleri *katılımlı dinleme, not alarak dinleme, empati kurarak dinleme, seçici dinleme ve eleştirel dinleme*dir (Tablo 3). Bu bağlamda her dinleme metni için farklı dinleme yöntem ve tekniklerine yer verildiği; *katılımsız dinleme* ve *yaratıcı dinleme* yöntem ve tekniklerine ise yer verilmediği görülmektedir. Bununla birlikte MEB Türkçe 6’da aslında TDÖP (MEB, 2006: 62-63)’te yer almayan *tahmin ederek dinlemeye* yer verildiği görülmektedir.

Doku Türkçe 6’da toplam altı dinleme metni yer almaktadır (Tablo 2). Adı geçen dinleme metinlerine ilişkin öğrenciler tarafından uygulanması beklenen dinleme yöntem ve tekniklerini *katılımsız dinleme, not alarak dinleme ve yaratıcı dinleme* oluşturmaktadır (Tablo 3). Katılımsız dinlemeye üç kez, not alarak dinlemeye bir kez, yaratıcı dinlemeye ise iki kez yer verilmiştir. Bununla

birlikte Doku Türkçe 6'da *katılımlı dinleme, empati kurarak dinleme, seçici dinleme, eleştirel dinleme* yöntem ve teknikleri ise yer almamaktadır.

Tablo 2'ye bakıldığında Evren Türkçe 6'da toplamda altı dinleme metninin yer aldığı görülmektedir. Adı geçen dinleme metinlerinde öğrenciler tarafından uygulanması istenen dinleme yöntem ve teknikleri *katılımlı dinleme, katılımsız dinleme, not alarak dinleme, seçici dinleme ve eleştirel dinleme*dir (Tablo 3). Katılımsız dinlemeye iki farklı dinleme metninde yer verilmiştir. Bununla birlikte Evren Türkçe 6'da *empati kurarak dinleme ve yaratıcı dinleme*ye ise yer verilmemiştir.

Araştırma kapsamında incelenen üç kitap da göz önünde bulundurulduğunda bütün dinleme yöntem ve tekniklerinin en az birer kez kullanıldığı; en sık kullanılan dinleme yöntem ve tekniklerin ise *katılımsız dinleme* (5 kez) ve *not alarak dinleme* (3 kez) olduğu görülmektedir.

Çalışmanın bundan sonraki bölümünde yukarıda adı geçen üç farklı Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitabında yer alan dinleme metinlerinde hangi dinleme yöntem ve tekniklerinin kullanıldığı, bu yöntem ve tekniklerin etkinliklerle desteklenip desteklenmediği üzerinde durulmaktadır.

Tablo 4: MEB Türkçe 6 Öğretmen Kılavuz Kitabına Göre Dinleme Metinlerinde Uygulanması İstenen Dinleme Yöntem ve Teknikleri ve Buna Yönelik Etkinlik Sayıları

Metin Adı	Dinleme Yöntem ve Teknikleri														
	Katılımlı Dinleme		Katılımsız Dinleme		Not Alarak Dinleme		Empati Kurarak Dinleme		Yaratıcı Dinleme		Seçici Dinleme		Eleştirel Dinleme		
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	
Sımyacı														x	3
Atatürk'ün Türk Folkloruna Olan İlgisi				2	x	-									
Kuğular				1			x	-							
Anne												x	1		
Momo	x	-		1											
Uzay															
Toplam	1	-	-	5	1	-	1	-	-	-	1	1	1	1	3

K: Öğretmen Kılavuz Kitabı, E: Etkinlik

Tablo 4'teki verilere ek olarak aşağıdaki bulgular elde edilmiştir. Bu bağlamda:

Sımyacı metninde öğrencilerden eleştirel dinleme yöntem ve tekniğinin uygulanması istendiği ve buna yönelik üç farklı etkinliğe yer verildiği tespit edilmiştir.

Atatürk'ün Türk Folkloruna Olan İlgisi metninde öğrencilerden not alarak dinleme yöntem ve tekniğinin kullanılması istenmesine karşın öğretmen kılavuz kitabındaki iki etkinliğin katılımsız dinleme yöntem ve tekniğini geliştirmeye yönelik olduğu belirlenmiştir.

6. Sınıf Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Dinleme Metinlerinin Dinleme Yöntem ve Teknikleri Açısından İncelenmesi

Kuşular dinleme metninde öğrencilerden empati kurarak dinleme yöntem ve tekniğini uygulamaları istenmesine karşın adı geçen yöntem ve tekniğin geliştirilmesine yönelik bir etkinliğe yer verilmediği tespit edilmiştir. Dinleme becerisini geliştirmeye yönelik olan tek etkinliğin ise katılımsız dinleme yöntem ve tekniğini geliştirmeye yönelik olduğu görülmüştür.

Anne metninin dinlenmesine ilişkin öğrencilerden seçici dinleme yöntem ve tekniğinin kullanılması istenmiştir. Bu bağlamda seçici dinlemenin uygulanmasına yönelik öğretmen kılavuz kitabında bir adet etkinliğe yer verildiği belirlenmiştir.

Momo adlı metnin dinlenmesinde öğrencilerden katılımlı dinleme yöntem ve tekniğinin uygulanması istenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda öğretmen kılavuz kitabında bu yöntemin uygulanmasına yönelik etkinliklere yer verilmediği, dinleme becerisini geliştirmeye yönelik bir etkinliğin ise katılımsız dinleme yöntem ve tekniğini geliştirmeye yönelik olduğu belirlenmiştir.

Kitaptaki son dinleme metni *Uzay*dır. Bu metnin dinlenmesinde öğrencilerin tahmin ederek dinleme yöntem ve tekniğini uygulamaları istenmiş olmasına karşın TDÖP'te bu dinleme yönteminin derste verilmesine ilişkin herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Bununla birlikte bu dinleme metninde yer alan bir etkinliğin de katılımsız dinleme yöntem ve tekniğinin uygulanmasına yönelik olduğu belirlenmiştir.

MEB Türkçe 6'da öğrencilerden *Atatürk'ün Türk Folkloruna Olan İlgisi* metnin dinlenmesinde not alarak; *Kuşular* adlı metnin dinlenmesinde empati kurarak; *Momo* adlı metnin dinlenmesinde katılımlı dinleme yöntem ve tekniklerinin kullanılması istenmesine karşın kitapta bu yöntem ve tekniklerin uygulanmasına ilişkin etkinliklere yer verilmediği, mevcut etkinliklerin katılımsız dinleme yöntem ve tekniğine uygun olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte aynı öğretmen kılavuz kitabında *Uzay* metninde öğrenciler tarafından uygulanması istenen tahmin ederek dinleme yöntem ve tekniğidir. Ancak yapılan incelemeler sonucunda bu dinleme yönteminin derste verilmesine ilişkin TDÖP'te herhangi bir bilginin yer almadığı tespit edilmiştir.

Tablo 5: *Doku Türkçe 6 Öğretmen Kılavuz Kitabına Göre Dinleme Metinlerinde Uygulanması İstenen Dinleme Yöntem ve Teknikleri ve Buna Yönelik Etkinlik Sayıları*

Metin Adı	Dinleme Yöntem ve Teknikleri													
	Katılımlı Dinleme		Katılımsız Dinleme		Not Alarak Dinleme		Empati Kurarak Dinleme		Yaratıcı Dinleme		Seçici Dinleme		Eleştirel Dinleme	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
Tavşan Suyu			x	1										
Millî Tarihimiz					x	1								
Küresel Sorunlar									x	2				
Unutulmayan Hatıra			x	-										1
Evcik									x	1		2		
Ev Sevgisi			1	x	-									
Toplam	-	1	3	1	1	1	-	-	2	3	-	3	-	1

K: Öğretmen Kılavuz Kitabı, E: Etkinlik

Tablo 5'teki verilere ek olarak aşağıdaki bulgular elde edilmiştir. Bu bağlamda:

Tavşan Suyu adlı metnin dinlenmesinde öğrenciler tarafından kullanılması istenen yöntem, katılımsız dinleme yöntem ve tekniğidir. Öğretmen kılavuz kitabındaki metinle ilgili etkinlikler incelenmiş ve buna yönelik bir etkinliğin yer aldığı, ikinci etkinliğin ise seçici dinleme yöntem ve tekniğine yönelik olduğu belirlenmiştir.

Millî Tarihimiz metninde öğrencilerden not alarak dinleme yöntem ve tekniğinin kullanılması istenmiş ve buna yönelik bir etkinliğe yer verildiği tespit edilmiştir.

Küresel Sorunlar dinleme metninde öğrencilerin yaratıcı dinleme yöntem ve tekniğini kullanmaları istenmiştir. Bu bağlamda yaratıcı dinleme yöntemin uygulanmasına yönelik öğretmen kılavuz kitabında iki farklı etkinliğe yer verildiği belirlenmiştir.

Unutulmayan Hatıra metninin dinlenmesine ilişkin öğrencilerden katılımsız dinleme yöntem ve tekniğinin kullanılması istenmiş ancak öğretmen kılavuz kitabında bu yöntemin uygulanmasına yönelik etkinliklerin yer almadığı, bir adet etkinliğin ise eleştirel dinleme yöntem ve tekniğini uygulamaya yönelik olduğu tespit edilmiştir.

Evcik metninde öğrencilerden yaratıcı dinleme yöntem ve tekniğinin uygulanması istenmiştir. Öğrencilerde dinleme becerisini geliştirmeye yönelik üç farklı etkinliğin yer aldığı, etkinliklerden birinin yaratıcı dinleme, diğer ikisinin ise seçici dinlemeye yönelik olduğu belirlenmiştir.

Kitaptaki son dinleme metni *Ev Sevgisi*dir. Bu metnin dinlenmesinde öğrencilerin katılımsız dinleme yöntem ve tekniğini uygulamaları istenmesine karşın yer alan etkinliğin katılımı dinleme yöntem ve tekniğine yönelik olduğu görülmüştür.

6. Sınıf Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Dinleme Metinlerinin Dinleme Yöntem ve Teknikleri Açısından İncelenmesi

Doku Türkçe 6'da öğrencilerden *Unutulmayan Hatıra* metnin dinlenmesinde katılımsız dinleme; *Ev Sevgisi* adlı metnin dinlenmesinde katılımsız dinleme yöntem ve tekniklerinin kullanılması istenmesine karşın kitapta bu yöntem ve tekniklerin uygulanmasına ilişkin etkinliklere yer verilmediği tespit edilmiştir.

Tablo 6: *Evren Türkçe 6 Öğretmen Kılavuz Kitabına Göre Dinleme Metinlerinde Uygulanması İstenen Dinleme Yöntem ve Teknikleri ve Buna Yönelik Etkinlik Sayıları*

Metin Adı	Dinleme Yöntem ve Teknikleri													
	Katılımlı Dinleme		Katılımsız Dinleme		Not Alarak Dinleme		Empati Kurarak Dinleme		Yaratıcı Dinleme		Seçici Dinleme		Eleştirel Dinleme	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
Sevgi Ağacı				1										
Atatürk					x	1								x 1
Ağaç ve Sen			x			1								
Ahmed Adnan Saygun	x	1												
Ziller Çalacak			x	2										
Hava Soğuk, Güneş Çok Uzakta...											x	1		
Toplam	1	1	2	3	1	2	-	-	-	-	1	1	1	1

K: Öğretmen Kılavuz Kitabı, E: Etkinlik

Tablo 6'daki verilere ek olarak aşağıdaki bulgular elde edilmiştir. Bu bağlamda:

Sevgi Ağacı adlı metnin dinlenmesinde öğrenciler tarafından kullanılması istenen yöntem, eleştirel dinleme yöntem ve tekniğidir. Bu bağlamda, eleştirel dinlemenin uygulamasına ilişkin olarak öğretmen kılavuz kitabında bir etkinliğe yer verilmişken diğer bir etkinliğin ise katılımsız dinlemeye yönelik olduğu görülmüştür.

Atatürk metninin dinlenmesine ilişkin öğrencilerden not alarak dinleme yöntem ve tekniğinin kullanılması istenmiş ve öğretmen kılavuz kitabında buna bağlı olarak bir adet etkinliğe yer verilmiştir.

Ağaç ve Sen metninde öğrenciler tarafından kullanılması istenen yöntemin katılımsız dinleme yöntem ve tekniği olmasına karşın öğretmen kılavuz kitabında yer alan etkinliğin not alarak dinleme yöntem ve tekniğine yönelik olduğu belirlenmiştir.

Ahmet Adnan Saygun adlı metnin dinlenmesine ilişkin öğrencilerden katılımlı dinleme yöntem ve tekniğinin kullanılması istenmiş ve buna yönelik öğretmen kılavuz kitabında bir etkinliğe yer verilmiştir.

Ziller Çalacak metninde öğrencilerden katılımsız dinleme yöntem ve tekniğinin uygulanması istenmiş ve bu yöntem ve tekniğinin etkililiğini arttırmaya yönelik iki farklı etkinliğe yer verildiği belirlenmiştir.

Kitaptaki son dinleme metni ise *Hava Soğuk, Güneş Çok Uzakta...*dir. Bu metnin dinlenmesinde öğrencilerin seçici dinleme yöntem ve tekniğini kullanmaları istenmiştir. Öğretmen kılavuz kitabında bu yöntem ve tekniğinin uygulanmasına yönelik bir etkinliğe yer verildiği tespit edilmiştir.

Evren Türkçe 6'da öğrencilerden *Ağaç ve Sen* metnin dinlenmesinde katılımsız dinleme yöntem ve tekniklerinin kullanılması istenmesine karşın kitapta bu yöntem ve tekniklerin uygulanmasına ilişkin etkinliklere yer verilmediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte *Sevgi Ağacı, Ağaç ve Sen* dinleme metinlerinde öğrencilerden uygulanması istenen dinleme yöntem ve tekniklerinin dışında başka dinleme yöntem ve tekniklerine uygun etkinliklere de yer verildiği tespit edilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Çalışmada elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlara ilişkin öneriler aşağıda yer almaktadır. Bu bağlamda:

1. İncelenen öğretmen kılavuz kitaplarında genel olarak dinleme becerisini geliştirmeye yönelik en çok *katılımsız dinleme* (5 kez) ve *not alarak dinleme* (3 kez) yöntem ve tekniklerine yer verilmiştir. TDÖP; dinlediklerini, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede öğrencilerde empati kurarak dinleme, eleştirel, yaratıcı dinleme yöntem ve tekniklerine yer verilmesi programın felsefesiyle daha fazla örtüşmesini sağlayacaktır.

2. MEB Türkçe 6'da *katılımlı dinleme, not alarak dinleme, empati kurarak dinleme, seçici dinleme, eleştirel dinleme ve tahmin ederek dinleme* yöntem ve tekniklerine yer verilirken *katılımsız dinleme ve yaratıcı dinleme* yöntem ve tekniklerine ise yer verilmemiştir. Bu bağlamda her bir dinleme metni için farklı dinleme yöntem ve tekniklerinin kullanıldığı görülmektedir. Ancak dinleme metin sayısının altı olması nedeniyle diğer dinleme yöntem ve tekniklerine yer verilemediği söylenebilir. Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarında diğer dinleme yöntem ve tekniklerine yer verilebilmesi için dinleme metinlerinin sayısının artırılması gerekmektedir.

3. Doku Türkçe 6'da *katılımsız dinleme, not alarak dinleme ve yaratıcı dinleme* yöntem ve tekniklerine yer verilirken *katılımlı dinleme, empati kurarak dinleme, seçici dinleme ve eleştirel dinleme* yöntem ve tekniklerine ise yer verilmemiştir. Bu bağlamda, *katılımsız dinleme ve yaratıcı dinleme* yöntem ve tekniklerine aynı kitapta birden fazla yer vermek yerine diğer dinleme yöntem ve tekniklerine yer vermek daha yararlı olacaktır.

6. Sınıf Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Dinleme Metinlerinin Dinleme Yöntem ve Teknikleri Açısından İncelenmesi

4. Evren Türkçe 6'da ise *katılımlı dinleme*, *katılımsız dinleme*, *not alarak dinleme*, *seçici dinleme* ve *eleştirel dinleme* yöntem ve tekniklerine yer verilirken *empati kurarak dinleme* ve *yaratıcı dinlemeye* ise yer verilmemiştir. Yeni programın özünü örtüşmenin sağlanması için bu yöntemlere ağırlık verilmesi gereklidir.

5. Atatürk'ün Türk Folkloruna Olan İlgisi (MEB Türkçe 6), Kuğular (MEB Türkçe 6), Momo (MEB Türkçe 6), Uzay (MEB Türkçe 6), Unutulmayan Hatıra (Doku Türkçe 6), Ev Sevgisi (Doku Türkçe 6) ile Ağaç ve Sen (Evren Türkçe 6) adlı dinleme metinlerinde öğrenciler tarafından kullanılması istenen dinleme yöntem ve tekniğini pekiştiren etkinliklere yer verilmemiştir. Bu bağlamda bu dinleme yöntem ve tekniklerine uygun etkinliklere yer verilmesi, öğrencilerin dinleme becerisini geliştireceği gibi dersten zevk almalarını da sağlayacaktır.

6. İncelenen üç adet Türkçe 6 dersi öğretmen kılavuz kitabında on sekiz dinleme metni yer almaktadır. Her dinleme metnine ilişkin öğrencilerden programda yer alan bir dinleme yöntem ve tekniğinin kullanılması istenmiş olmasına karşın toplam yedi adet dinleme metninde öğrenciler tarafından uygulanması istenen dinleme yöntem ve tekniğinin kullanımını destekleyen herhangi bir etkinliğin yer almadığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin dinleme yöntem ve tekniklerini daha verimli ve başarılı kullanabilmeleri için her dinleme metninde kullanılacak dinleme yöntem ve tekniğine ilişkin en az bir etkinliğe yer vermek gerekmektedir.

Kaynakça

- Akyol, H. (2008). *Yeni programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Bıyıklı, H. ve Öztaş, Y. (2012). *İlköğretim Türkçe 6 öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara: Doku Yayıncılık Ticaret AŞ.
- Brent, R. ve Anderson, P. (1993). Developing children's classroom listening strategies. *The reading teacher*. S. 47, s. 122-126.
- Doğan, Y. (2011). *Dinleme eğitimi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Faix, T. (1975). Listening as a human relations art. *Elementary English*. S: 52, s. 409-413.
- Göğüş, B. (1978). *Orta dereceli okullarımızda Türkçe ve yazın eğitimi*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Güneş, F. (2013). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Karaalioğlu, S. K. (1995). *Sözlü/yazılı kompozisyon konuşmak ve yazmak sanatı*. 26. Baskı, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Karabıyık, F. (2011). *İlköğretim Türkçe 6 öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara: Evren Yayıncılık ve Basım Sanayi ve Ticaret AŞ.
- Komisyon. (2012). *İlköğretim Türkçe 6 öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1995). *Türk dili üzerine araştırmalar*. I. Cilt. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu (6, 7, 8. Sınıflar)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

- Özbay, M. (2012). *Anlama teknikleri II: dinleme eğitimi*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özbay, M. (2006b). *Türkçe özel öğretim yöntemleri II*. Ankara: Öncü Basımevi.
- Özbay, M. (2006a). *Türkçe özel öğretim yöntemleri I*. Ankara: Öncü Basımevi.
- Sever, S. (2000). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yalçın, A. (2002). *Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.